

Universul Caragiale
sau
portretele HD din teatru

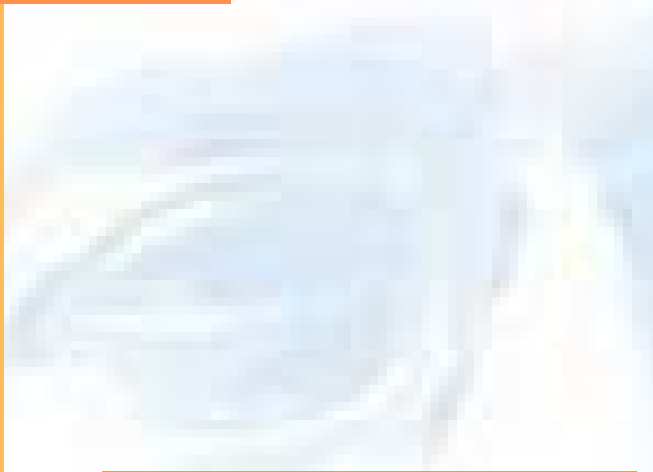
DESPRE

ȚI-AR PLĂCEA SĂ
POȚI ÎNȚELEGE MAI
BINE LITERATURA
PE CARE O STUDIEZI
LA ȘCOALĂ?

SUNTEM SIGURI CĂ AI
CITIT DEJA CĂRȚILE,
PIESELE DE TEATRU,

POATE AI ȘI VĂZUT
O ECRANIZARE DUPĂ
ACESTE OPERE.

DAR CUM ȚI S-AR
PĂREA SĂ LE
DESCOPERI ȘI DIN
PERSPECTIVA
TEATRALĂ?

CU SIGURANȚĂ, AI
DEJA ÎN MINTE UN
PORTRET AL LUI RICĂ
VENTURIANO SAU
AL ZIȚEI DIN
„O NOAPTE
FURTUNOASĂ”, DAR
NE-AM GÂNDIT CĂ TE
VA ÎNCÂNȚA
SĂ DESCOPERI ȘI
PORTRETELE ACESTOR
PERSONAJE,
REALIZATE CHIAȚ DE
ACTORII CARE LE-AU
INTERPRETAT!

I.L.CARAGIALE

CARAGIALE, TROLLING BEFORE IT WAS COOL

PROPOS DE :
TEATRUL EXCELSIOR

MAI 2020

CÂTE CEVA DESPRE AUTOR

Și-a început activitatea literară ca ziarist, ulterior scriind piese de teatru, nuvele, schițe, poezii, dar și pamflete și comentarii politice.

Nu a terminat niciodată liceul, deși a fost premiant în timpul școlii. A fost nevoit să renunțe la studii din cauza problemelor financiare și să se apuce de negustorie.

A scris doar nouă piese de teatru, însă este considerat cel mai important dramaturg român din toate timpurile.

În perioada în care a activat ca director al Teatrului Național din București, printre multele inițiative inspirate a fost și aceea de a stinge luminile în sala de spectacol, pentru a împiedica „cocoanele să se mai plimbe prin loji” în timpul spectacolului ca să-și etaleze rochiile și pălăriile.

Avea „lipici” la oameni – participa la conferințe și șezători, obișnuind să-și interpreteze propriile texte și să farmece publicul, care era tot mai numeros, de fiecare dată.

A fost acuzat de plagiat după lansarea piesei „Năpasta”, dar a câștigat procesul datorită avocatului său, nimeni altul decât Barbu Ștefănescu Delavrancea.

A fost coleg de redacție cu Eminescu și Slavici, cu care avea mereu discuții în contradictoriu în timpul ședințelor, fiindcă se puneau foarte greu de acord cu privire la chestiunile discutate; de fapt, intra în conflict cu mulți colegi de breaslă (printre care și Titu Maiorescu), pe care îi ironiza adesea.

Filmul „De ce trag clopotele, Mitică?” al lui Lucian Pintilie este inspirat de piesa „D'ale carnavalului” și a fost interzis de cenzura comunistă înainte de a se definitiva montajul, din pricina trimiterilor sarcastice la adresa sistemului.

A fost proprietar de berării, deținând două în București (actuala „Gambrinus” de la parterul Hotelului Cișmigiu, alta pe strada Gabroveni) și una la Bacău.

ȘI ACUM... CÂTEVA PERSPECTIVE NOI ASUPRA OPEREI SALE

Știm că ți-am promis o singură operă pe săptămână, dar Caragiale se bucură de două puneri în scenă la teatrul nostru:

„O noapte furtunoasă” și **„Năpasta”**, așa că, în cazul lui, ți le vom prezenta pe ambele în același material.

O noapte furtunoasă

Este una dintre cele mai cunoscute și mai jucate piese de teatru ale lui Caragiale; și totuși, când a avut loc premiera acesteia pe scena Teatrului Național din București, părerile au fost complet divizate. Publicul a izbucnit în ropote de aplauze chiar după primul act, însă, atunci când autorul a ieșit pe scenă pentru a primi aplauzele, a fost huiduit și fluierat de un grup de patrioți din Garda Civică, pentru a oferi satisfacție micii burghezii, extrem de deranjate de conținutul piesei. Ba mai mult, la cea de-a doua reprezentație, Caragiale a fost amenințat cu bătaia; se pare că membrii micii burghezii și anumite persoane din Garda Civică se identificau cu personajele și se simțeau jigniți de ironiile la adresa lor.

Din acest motiv, conducerea Teatrului Național a fost nevoită să scoată „O noapte furtunoasă” din program. Însă acest moment a marcat începutul gloriei lui Caragiale, toate celelalte piese care au fost puse în scenă ulterior devenind unele dintre cele mai mari succese ale teatrului românesc de la momentul respectiv.

O NOAPTE FURTUNOASĂ

PRODUȚIE A TEATRULUI EXCELSIOR

REGIA:
Stelian Milu

COSTUMELE:
Cătălin Botezatu

DISTRIBUȚIA:

Jupân Dumitrache - Iulian Ilinca
Nae Ipingescu - Tudor Pîrvu

Chiriac - Ciprian Cojenel
Spiridon - Stelian Milu

Rică Venturiano - Radu Micu
Veta - Silvana Ionescu

Zița - Diana Dumitrescu/Cătălina Grama (Jojo)

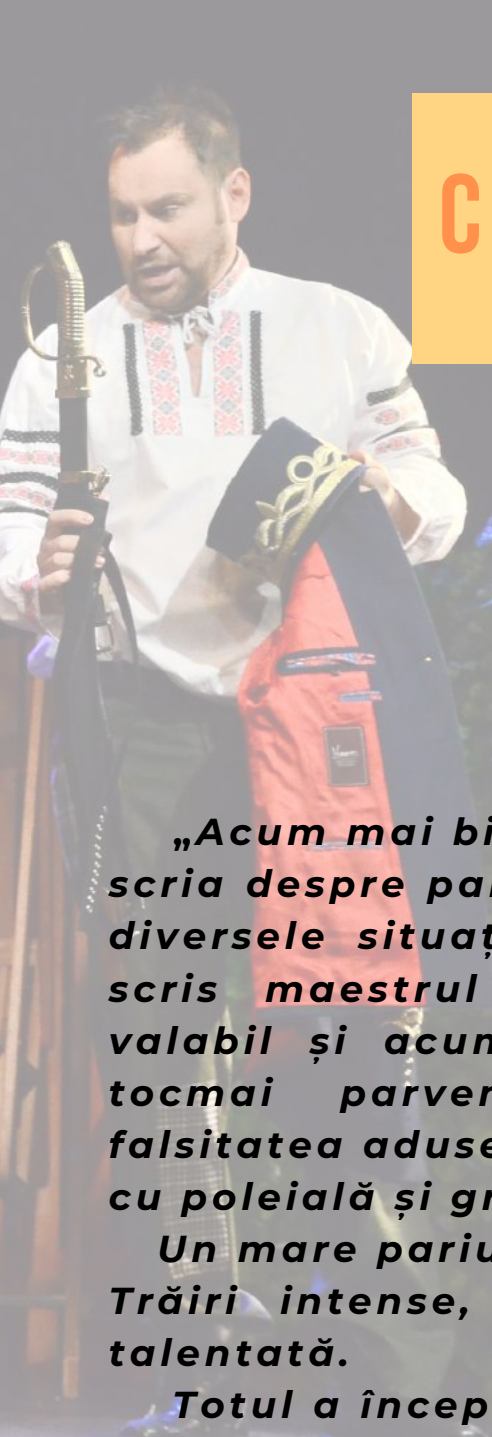
CONCEPT VIDEO:
Cristian Niculescu

SCENOGRAFIA:
Delphi Design,
Galeria Royal

ILUSTRAȚIA MUZICALĂ:
Ciprian Cojenel

**GRAFICĂ ȘI
FOTOGRAFI:**
Luca Achim

MIȘCAREA SCENICĂ:
Florin Mariș

CONCEPT, ACȚIUNE, UMOR

Care este conceptul acestei montări?

„Acum mai bine de o sută de ani, I.L. Caragiale scria despre parvenitismul românului de rând și despre diversele situații prin care acesta trecea. Ceea ce a scris maestrul dramaturgiei românești atunci este valabil și acum, iar conceptul acestei montări este tocmai parvenitismul, fariseismul și, mai ales, falsitatea aduse la rang de normalitate, totul prezentat cu poleială și grandoare.

Un mare pariu, făcut cu mine și cu imaginația mea. Trăiri intense, emoții multe și o echipă de actori talentată.

Totul a început privind știrile la un post TV și văzând membrii uneia dintre familiile îmbogățite peste noapte povestind ce li se întâmplă în viața de zi cu zi și cât de «telectualii» sunt. Și aici a intervenit maestrul Caragiale, deoarece vezi personajele lui zi de zi în societatea noastră.

Așa s-au născut decorurile, situațiile și montarea acestei piese. Întâlnim o familie îmbogățită peste noapte, dar care nu poate exista fără vestita toaletă din curte, și care trece prin situații comice, totul realizat în cheia clasică a piesei lui Caragiale, respectând frazarea și exprimarea specifică perioadei în care a fost scrisă.”

(Stelian Milu, regizor)

Ce se întâmplă în piesă?

Pe scurt:

Jupân Dumitrache și Veta sunt căsătoriți, dar Veta îl înșală cu Chiriac, omul de încredere al acestuia.

Zița, sora Vetei, a avut o căsătorie eșuată, așa că este în căutare de bărbat. Prin urmare, îi bate la cap în fiecare seară pe cei doi soți să meargă la spectacole la Grădina „Iunio”.

Acolo își face apariția Rică Venturiano, care se îndrăgostește de Zița și o soarbe din priviri toată seara, spre furia lui Dumitrache, care considera că acest „coate-goale” vrea să o curteze pe Veta și să-i strice astfel „onoarea de familist”.

Zița primește un bilet de la Rică (adresându-i-se cu faimosul „angel radios”), iar ea îi răspunde cu un alt bilet, dându-i întâlnire după 10 seara, la ea acasă, la numărul 9. Dumitrache locuia la numărul 6. Zidarul îi așază numărul de la poartă cu susul în jos. Astfel, Rică ajunge să intre în camera Vetei din greșeală, confundând-o, pe întuneric, cu Zița.

Dumitrache se întoarce acasă. Rică se ascunde. Jupânul îi găsește bastonul, e convins că Veta îl înșală și că „onoarea de familist” i-a fost compromisă, se înfurie și își formează o „armată” ca să-l prindă pe „bagabont”. Într-un final, Veta își dă seama că e vorba despre o încurcătură și lămurește toată povestea. Zița și Rică rămân împreună. Veta și Chiriac rămân împreună, Dumitrache nebănuind, în continuare, nimic. Totul revine la „normal”.

DE CE E „O NOAPTE FURTUNOASĂ” IMPORTANTĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNEASCĂ?

În toate piesele lui, Caragiale a construit tablouri extrem de fidele ale societății românești. Toate personajele sale reprezintă diverse tipologii sociale, cu trăsături ușor identificabile, toate aceste portrete plasând scrierile lui în universalitate. Cu alte cuvinte, pe Zița putea să o cheme Miruna, Andreea, Sally sau Suzan, pe Rică putea să-l cheme Andrei, Dan, Ricardo sau chiar Abdul, iar acțiunea se putea petrece la fel de bine la noi, precum în Italia sau Norvegia, în anii '90 sau chiar în zilele noastre – cursul acțiunii, umorul, previzibilitatea și trăsăturile de caracter ale acestor personaje sunt valabile indiferent de celelalte detalii ce reprezintă doar coordonate de timp și spațiu.

Cu toate că și-a iubit enorm personajele, Caragiale nu le-a iertat niciodată, le-a exploatat la maximum defectele prin răs, pentru a scoate în evidență tarele societății în care a trăit. Prin faptul că aceste caractere au fost desprinse din realitatea imediată, el nu a făcut altceva decât să ne arate că oamenii sunt și vor rămâne mereu la fel, cu aceleași trăsături de caracter, aceleași defecte, moravuri și greșeli. Cu alte cuvinte, vor exista mereu în societate un Rică și o Zița, un Dumitrache și o Veta, chiar și în era când se vor inventa mașinile zburătoare.

ȘI-A CONSTRUIT CARAGIALE UMORUL?

COMICUL DE NUME:

- Caragiale ne dă mereu indicii legate de caracterul personajelor sale chiar din numele acestora - Rică Venturiano face trimitere la un june-prim aventurier, Veta și Zița sunt nume ce te duc cu gândul la niște tațe clevetitoare, în vreme ce „jupân” (Dumitrache) arată statutul de conducător al familiei și prăvăliei.

COMICUL DE SITUAȚIE:

- ne amuză tărăboiul provocat de o simplă confuzie, un „9” confundat cu un „6” și toate încurcăturile care provin din această situație.

Cel mai simplu mod de a descoperi tipurile de comic într-o scriere este să ne întrebăm ce anume ne face să râdem la acea piesă. În cazul acesta, avem:

COMICUL DE LIMBAJ:

- ne amuză felul în care vorbește Jupân Dumitrache: „scârța-scârța pe hârtie”, „coate-goale”, „mațe-fripte”; ne rămâne în minte scrisoarea fără de sens a lui Rică („de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară”) sau momentul când Zița spune că Țircădău a vrut să o „sinucidă”.

COMICUL DE CARACTER:

- ne amuză faptul că Jupân Dumitrache este „ticăit”, dar certăreț și naiv; ne amuză felul cum Chiriac trece de la o stare de furie la o stare de moliciune totală în mâinile manipulative ale Vetei; ne amuză felul cum Zița își plânge de milă fără să aibă, de fapt, vreun motiv întemeiat. Caragiale scoate în evidență defectele personajelor sale prin râs, ce are întotdeauna un rol moralizator.

*Caragiale folosește aceste surse de comic în toate comedii sale, deci, data viitoare când mai citești o piesă de-a lui, le poți recunoaște cu mai multă ușurință, amintindu-ți de exemplele de mai sus.

DAR CE ZIC
PERSONAJELE?

Jupânul Dumitrache, Titircă, zis și Inimă-Rea, este un parvenit de la periferia societății bucureștene. Om de mahala, se evidențiază printr-un limbaj zgomotos și agresiv. Are o atitudine și un comportament primitive, de șef de trib, este despotic față de membrii familiei și față de cei apropiați lui - un fel de interlop al zilelor noastre, de unde îi vine și porecla de «Inimă-Rea». Relația cu ceilalți este una formală, considerându-i, mai degrabă, obiecte sau instrumente aflate în proprietatea lui. Vorbește mult și dă impresia că știe ce spune, însă lipsa de educație și incultura îl dau de gol. Orgoliul, îngâmfarea și prostia îl caracterizează. Om din topor, are „ambiț când e vorba, la o adică, de onoarea lui de familist”. De unde și zicala: „Prostul dacă nu-i fudul, parcă nu e prost destul! Dumitrache devine ridicol și caraghios prin folosirea repetată a unor cuvinte pe care nu le înțelege și pe care le pronunță greșit. Prin îmbinarea unor astfel de „calități” rezultă caracterul comic al acestui personaj.

(Iulian Ilinca aka Jupân Dumitrache)

Am lucrat la acest spectacol cu mult entuziasm, dar și cu o ușoară teamă pentru că Ipingescu este un rol complicat de realizat. Acest personaj este serviabil și umil, gata să facă și să spună orice ca să-i mulțumească pe cei care îi sunt ierarhic superiori, dar totodată incult, brutal și cu păreri politice de-a dreptul hilare. Neavând foarte mult text, dar mereu prezent în vâltoarea întâmplărilor, Ipingescu este martor la „drama” care se petrece în casa lui Jupân Dumitrache. El este de acord cu Titircă Inimă-Rea întru totul, dovadă stând acel „rezon” pe care îl spune după fiecare idee a acestuia. Nu a fost ușor pentru că pe scenă este mai greu să taci decât să rostești o replică. Scena citirii ziarului a fost din nou o provocare, de-a lungul timpului actori celebri confruntându-se, la rândul lor, cu dificultatea punerii ei în scenă. Așa că... „orice s-ar zice și orice s-ar face”, ne vedem la spectacol. Rezon.

(Tudor Pîrvu aka Nae Ipingescu)

Când începi să lucrezi la construirea unui rol, este importantă «biografia» respectivului personaj. De data aceasta, însă, am întâlnit un Chiriac fără o biografie realizată în prealabil, ca la majoritatea personajelor lui Caragiale, de altfel.

Cu toate acestea, am aflat despre Chiriac destule lucruri din ceea ce spun ceilalți despre el și, bineînțeles, din acțiunea piesei. Conflictul său interior este generat de relația amoroasă, total lipsită de etică pe care o are cu Veta, consoarta lui Jupân Dumitrache. Sentimentul de gelozie care îl domină este total nejustificat și le pricinuieste, atât lui, cât și Vetei, o suferință profundă. În schimb, încrederea pe care i-o poartă Jupân Dumitrache este total justificată, deoarece Chiriac apare ca un foarte bun organizator al afacerilor casei, un „paznic” de încredere al Vetei, lucru care face ca relația conjugală a lui Dumitrache și „onoarea sa de familist” să fie ținute sub control. În plus, Chiriac acționează ca un tip conștiincios și exigent când vine vorba de atribuțiile pe care le are, sporindu-i încrederea Jupânului.

Fiecare actor are propria lui metodă de a construi un rol, iar aceasta poate să difere de la un personaj la altul, în funcție de genul piesei, de complexitatea ei, de perioada în care se desfășoară acțiunea. În ceea ce mă privește, nu am avut o abordare extrem de analitică asupra personajului Chiriac. Pentru că s-a mers pe o montare clasică a spectacolului, fără încercări moderniste care să murdărească și să șteargă amprenta epocii lui Caragiale, am căutat să desprind toate caracteristicile pe care le-am menționat mai devreme și să le aplic într-un mod cât mai exact. În timpul repetițiilor am vizionat și alte montări ale piesei pentru a intra în atmosfera ei. Nu împărtășesc ideea că în felul acesta aș putea copia ce au făcut alți actori. Și asta pentru că întotdeauna personalitatea actorului se răsfrânge asupra personajului, iar cea a personajului se răsfrânge asupra actorului. Așa că nu ai cum să copiezi pe cineva și să fii credibil. Pentru a fi credibil trebuie neapărat să ai propria ta abordare.

Cu siguranță, toate replicile unui personaj ajută la caracterizarea acestuia. Dar în ceea ce-l privește pe Chiriac, dacă ar fi să aleg doar o singură replică, aceasta ar fi cea adresată Vetei, în încercarea lui disperată de a se sinucide: „Dacă nu mai este nimic între noi, spune dumneata, cum să mai trăiesc? Dacă mă lași, dacă nu mă mai vrei, tot mort sunt eu... Așa că mai bine lasă-mă... Adio, viață!”

(Ciprian Cojenel aka Chiriac)

Spiridon este haimanaua perfectă a zilelor noastre, băiatul sărac fără prea multă educație care își dorește să ajungă și el „cineva”, copiind gesturile sau obiceiurile stăpânilor săi. Conform viziunii regizorale, am dorit o altfel de tipologie fizică a lui Spiridon. În majoritatea montărilor existente, Spiridon e un tip pirpiriu și mărunțel; de data aceasta, Spiridon este un „munte de om”, greoi și mototol, realizând, astfel, un pandant comic perfect cu Jupân Dumitrache, care este un tip „mic și al dracului”. Dificultatea rolului, pentru un actor obișnuit cu înălțimea lui și cu faptul că este „greu de mișcat” din loc, a fost ca acest Spiridon să fie, în imensitatea lui, un tip mic și fricos, care aplică propriile lui reguli în momentul în care ajungi „la mâna lui”, devenind șpăgarul de zi cu zi dacă este pus să îți facă vreun serviciu.

Chiar dacă nu are foarte multă educație, în timpul întâlnirii lui cu Zița ne dovedește că îi place să aibă toate informațiile momentului, citind înaintea Ziței scrisoarea adresată acesteia. Per ansamblu, Spiridon este un personaj complex și unic în „micismul” lui, arătându-ne, încă o dată, că personajele caragialiene sunt atât de prezente în societatea actuală.

(Stelian Milu aka Spiridon)

Cel mai greu este să vorbești lucruri intime despre prieteni. În momentul în care am început să-l joc pe Rică Venturiano, el a devenit pentru mine, din personaj, un prieten de încredere, în mâinile căruia mă las relaxat pe toată perioada spectacolului. De aceea, voi spune despre el doar un singur lucru: Caragiale folosește numele personajelor pentru a le descrie condiția existențială sau socială. Așadar, Rică reprezintă un nume sau, mai bine zis, o poreclă pentru persoanele vremii care, în concepția zilelor noastre, ar putea fi descrise drept „cool” și foarte relaxate (vezi poezia „Rică, fante de Obor” - n.r. de Miron-Radu Paraschivescu), iar „Venturiano” sugerează o anagramă pentru aventurier.

După ce am făcut această mică introducere de mai sus, imaginați-vă că aventurierul nostru este miop, ușor dobitoc și foarte speriat. Acum înțelegeți de ce comedia apare încă de la prima lui intrare în scenă! Nu ai cum să nu-l iubești!

(Radu Micu aka Rică Venturiano)

Veta întruchipează adulterina matură de mahala care marchează triumphiul conjugal, fiind în același timp nevasta lui Jupân Dumitrache și amanta lui Chiriac. Este un personaj caricatural, principalele trăsături decurgând din contradicția dintre esență și aparență. Ea vrea să pară o persoană onorabilă, demnă de respect și fidelă soțului, dar, de fapt, este desfrânată și fățarnică, înșelându-și soțul fără remușcări.

Spectacolul Teatrului EXCELSIOR urmează în mare măsură linia clasică a scriiturii, dar personajul meu (singurul, de altfel) are parte de o abordare total diferită din punct de vedere al aspectului fizic. În prima parte, acțiunea având loc în curtea casei, aspectul este unul „de oraș”, foarte elegant, ceea ce face ca această versiune a Vetei să fie mai rafinată. În partea a doua, apariția ei este atât de picantă, încât devine o amantă mult mai puțin penibilă, chiar atrăgătoare și demnă de a-i face concurență surorii ei mai mici, Zița.

A fost o bucurie să lucrez la acest spectacol din multe puncte de vedere. Primul ar fi că inegalabilul text scris de Caragiale ne-a oferit posibilitatea să ne jucăm mult, comicul lui multiplu, de situații, de caracter, de moravuri, de limbaj, fiind tot ce ne puteam dori pentru a fi cât mai creativi. Al doilea motiv de bucurie ar fi că a fost o muncă de echipă, unde fiecare și-a pus amprenta asupra acestui spectacol. Și, nu în ultimul rând, bucuria mare de a crea o Veta total diferită de ce s-a făcut până acum, atât prin ținută, cât și prin atitudine.”

(Silvana Ionescu aka Veta)

Zița, pentru mine, este o cunoștință veche. Am interpretat personajul pentru prima dată în facultate, dar nu am înțeles-o atunci pe deplin. Acest lucru mi l-a spus și profesorul meu din facultate, domnul Liviu Manolache.
 Ani mai târziu, m-am reîntâlnit cu Zița pe scena Teatrului Excelsior. Am fost lăsată să o descopăr și să o interpretez așa cum o văd eu. La momentul respectiv, m-am regăsit mult în acest personaj: un suflet de copil trecut prin viață, totuși fără maturitate foarte dezvoltată și inaptă în a lua decizii favorabile ei.
 Zița mea se schimbă odată cu mine, dar nu-și pierde inocența, superficialitatea și dorința de a ieși în evidență - caracteristici principale, după părerea mea, ale acestui personaj.
 O iubesc! E unică, iar simplitatea ei de a iubi și dorința de a fi iubită cuceresc mereu publicul. Un personaj în care, poate, multe femei se regăsesc, dus într-o zonă comică, dar mereu veritabil în viața reală!
 (Diana Dumitrescu aka Zița)

Zița e imaginea fashionistei în epoca lui Caragiale. „Modistă”, așa cum o descrie Jupân Dumitrache, e modernă în idei și plină de viață. „Dezvorțată”, „jună”, „independantă”, cu educația făcută la „pansion”, e imaginea perfectă a tinerei plictisite de viața plină de rutina de acasă. Inima ei tresaltă la fiecare privire pe care o primește când merge la „Iunio”. De aici până la „amoarea” care o cuprinde pentru tânărul Venturiano, calea este scurtă. În zilele noastre, probabil că Zița ar fi un influencer din zona fashion, bloggeriță și instagramistă convinsă.

Nonconformistă din toate punctele de vedere, e pata de culoare intensă din opera lui Caragiale.

Acest „angel radios” produce, însă, o serie de încurcături specifice vârstei tinereții. Dorința ei de a-și trăi iubirea și pofta ei de viață îi încurcă pe toți. Transformă o noapte banală din viețile unor oameni cu stare, serioși și pe alocuri obișnuiți cu o anumită rutină, într-o noapte furtunoasă. Totul e bine când se termină cu bine, însă. Personaj comic, foarte frumos conturat, ea continuă să existe până în zilele noastre. Zița e eternă. Imaginea veșnică a tinerei rebele, lipsite de griji, care vrea să își transforme zilele plictisitoare când e „ambetată absolut” în zile pline de acțiune. De aceea, ea și Rică Venturiano alcătuiesc cuplul perfect de tineri idealști, așa cum suntem toți, la un moment dat, la începutul vieților noastre.

(Cătălina Grama/Jojo aka Zița)

NĂPASTA

Comediile lui Caragiale mustesc de umor și de situații comice și nu ne mai săturăm niciodată de a le lectura sau a le viziona puse în scenă. Dar și când devine serios, Caragiale zdruncină trăirea și conștiința cititorului și ale spectatorului cu singura sa dramă, „Năpasta”.

Geneza acestei piese are loc în urma unei excursii pe care Caragiale o desfășoară pe Valea Oltului. Oprindu-se în satul Tigveni la o cârciumă, el și colegii săi de excursie s-au minunat de frumusețea uneia dintre sătence. Se pare că inspirația de a scrie „Năpasta” a venit când a auzit un grup de țărani spunând că „pentru fata asta o să se facă moarte de om”.

Extrem de vizionar, Caragiale creează un univers al alienării față de societate, al angoasei și al suferinței, marcat de desfășurarea acțiunii într-un singur spațiu: casa Ancăi și a lui Dragomir. Este un element de teatru modern pe care autorul l-a folosit cu atâta rafinament, încât unii dintre critici nu l-au putut înțelege pe deplin, premiera spectacolului „Năpasta” de la Teatrul Național primind multe cronici nefavorabile și întâmpinând răceala publicului.

Ulterior, odată cu trecerea timpului și cu îndreptarea curenților teatrale spre modernism, drama începe să fie scoasă din nou la suprafață, criticii și publicul reușind să asimileze profunzimea zdruncinătoare a situațiilor prin care trec personajele.

NĂPASTA

PRODUȚIE A TEATRULUI EXCELSIOR

**ADAPTAREA, REGIA ȘI
ILUSTRAȚIA MUZICALĂ:
Andrei și Andreea Grosu**

**SCENOGRAFIA:
Vladimir Turturica**

DISTRIBUȚIA:
Anca - Mihaela Trofimov
Dragomir - Bogdan Nechifor
Ion - Alex Popa
Gheorghe - Doru Bem

**FOTO:
Adi Bulboacă**

„Năpasta” e o poveste despre conștiință și despre cum facem ca adevărul să fie cel care ne ghidează în drumul nostru mereu. Cât de complicat e să te confrunți cu adevărul celuilalt? Am considerat că e la fel de importantă tema lui Caragiale atât pentru adulți, cât și pentru adolescenți. Frica de a nu fi judecat pentru adevărul tău. Asta e o discuție care ne interesează pe toți astăzi.

Cât îți poți asuma din faptele tale și ce consecințe au deciziile pe care le iei?

Caragiale e noul curs de dezvoltare personală.

(Andrei și Andreea Grosu, regizori)

Ce se întâmplă în piesă?

Pe scurt:

Anca și Dragomir sunt căsătoriți de nouă ani. Anca bănuiește că Dragomir l-a ucis pe primul ei soț, Dumitru, această bănuială și dorința de a afla adevărul fiind motivele pentru care s-a căsătorit cu el. Într-o noapte, în timp ce Dragomir era plecat la cârciumă, apare Ion, un ocaș nebun, care îi cere Ancăi găzduire. Anca află că Ion a fost acuzat de moartea lui Dumitru și că a petrecut nouă ani în închisoare, nevinovat fiind, ajungând să înnebunească din cauza bățăilor primite la ocnă.

Anca e tot mai convinsă că Dragomir este criminalul adevărat și se hotărăște să-l ucidă cu barda, timp în care Ion fuge. Pleacă să-l caute, iar el se întoarce, între timp, fiind convins de Dragomir să fugă amândoi în lume. Anca se întoarce și ea și reușește să-i oprească. Ion se sperie și se înjunghie din greșeală. Sătenii sunt chemați de Gheorghe, învățătorul satului, la scena crimei, iar Anca îl învinovățește pe Dragomir de moartea lui Ion. Astfel, se răzbună pentru moartea lui Dumitru, iar Dragomir își primește pedeapsa cuvenită.

DE CE E „NĂPAȘTA” IMPORTANTĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNEASCĂ?

Este o dramă vizionară, cu o scriitură mult avansată față de perioada în care a fost creată. Firul epic cade în planul al doilea, Caragiale exploatând la maximum analiza psihologică a personajelor, trăirile interioare ale acestora și zbuciumul prin care trec, în încercarea de a-și atinge obiectivele. Mesajul este unul voit ambiguu, cititorul nefiind sigur dacă și când Anca este motivată de justiție sau de răzbunare, iar dacă Dragomir are drept motiv de fugă, frica sau remușcarea.

CUM A CONSTRUIT CARAGIALE TENSIUNEA PIESEI?

JUSTIȚIA ȘI RĂZBUNAREA

Sunt două elemente care se întrepătrund, atât în cazul Ancăi, cât și în cazul lui Dragomir. Justiția nedreaptă a omului îi permite lui Dragomir să stea ascuns încă un an, iar apoi să scape nepedepsit pentru crima comisă, fapta prescriindu-se. Acest gen de justiție este unul de neconceput pentru Anca, care decide că trebuie să facă dreptate cu orice preț. Învinovățindu-l pe Dragomir de moartea lui Ion, ea își limpezește conștiința și face egalitate în fapte prin legea talionului („ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”). Datorită acestei întrepătrunderi fine între justiție și răzbunare, cele două teme devin plurivalente, fiecare personaj ajungând să aibă propria definiție asupra dreptății.

Găsim câteva teme principale în „Năpasta”, pe care Caragiale le suprapune și le întrepătrunde, pentru a construi tensiunea, starea de angoasă și de suspans ce domină întreg parcursul piesei:

NEBUNIA

Un alt element ce construiește ambiguitate și plurivalență în trăirile personajelor. Ion înnebunește din cauza bătailor pe care le primește la ocnă, unde stă timp de nouă ani pentru o crimă pe care nu a comis-o. În momentele de criză, oscilează între credința că este vinovat și furia arestului fără vină.

Intrând într-o casă unde locuiesc un ucigaș și o femeie dispusă să ucidă pentru a afla adevărul, Ion devine element al revoltei împotriva absurdității societății în care trăiește.

RELIGIA

Un motiv ce se regăsește în toate tablourile satului românesc din literatură. Totuși, aici capătă un rol secundar, principiile de gândire ale omului devenind motorul acțiunilor personajelor. Anca nu ține cont de principiile creștine ale iertării, ci caută să răzbune moartea soțului.

Lui Dragomir nu îi este frică de iad, ci de ocnă. Într-un moment de nebunie, Ion

are o conversație cu Maica Domnului, însă ajunge să se sinucidă și să fie folosit de Anca pentru a-și atinge scopurile. Se poate constata aici că momentul în care religia își pierde importanța în viețile personajelor, acestea ajung să devieze de la comportamentele normale și să se conducă reciproc spre pierzanie.

**DAR CE ZIC
PERSONAJELE?**

Anca e cea care își macină îndoielile în monoloage lungi, în dreptul ferestrei, privind în zare, afundându-se în propriile simțăminte și intuiții. În spectacolul propus de Andrei și Andreea Grosu, ea îi implică pe spectatori în trăirile sale și-i întreabă, mai în glumă, mai în serios, dacă sunt dispuși să fie martorii unei crime.

E Anca vremurilor noastre, în care tot ce e intim este cu atât ușurință expus privirii și judecății tuturor. Pentru mine, rămâne unul dintre cele mai complexe personaje feminine din dramaturgia noastră. Nu cred în „Anca - drum drept din punctul A până în punctul B”. Anca e un ghem de drumuri, un labirint în care se pierde ea însăși în atât de multă dragoste, atât de multă ură și atâtă nevoie de adevăr, simțăminte care ajung, în timp, să se suprapună și să se confunde. Anca nu e ușor de descifrat tocmai pentru că poate fi în atât de multe feluri. Și acesta e unul din darurile pe care ni le-a lasat genialul Caragiale.

(Mihaela Trofimov aka Anca)

Chiar dacă Dragomir e portretizat ca personaj negativ în „Năpasta”, a trebuit să mă „împrietenesc” cu el ca să ajung, mai apoi, să-l joc. Am găsit, astfel, nu un monstru, ci un om ca noi toți care, fiind foarte îndrăgostit, a ajuns să scape lucrurile de sub control și să-l omoare pe Dumitru, cel despre care credea că e obstacolul din calea marii lui iubiri. Totuși, lucrurile nu aveau să fie atât de simple pe cât și le-a imaginat, remușcărilor sale, alături de bănuiala Ancăi, făcându-l aproape să-și piardă mințile. Mentea lui a devenit, astfel, principalul lui obstacol și principalul meu obiect de studiu.

(Bogdan Nechifor aka Dragomir)

Ion simbolizează victima nevinovată, înțelegerea profundă a propriei sale meniri, precum și puterea de sacrificiu. Marea greșală pe care el o face este aceea că se „multumește să fure amnarul și tutunul mortului”, din cauza căreia va fi forțat să recunoască o crimă pe care nu a săvârșit-o. În anii petrecuți la ocnă, Ion înnebunește din cauza bățăilor; nu este însă vorba despre o nebunie în sensul propriu, ci mai degrabă o formă de supraviețuire și înțelegere a condiției sale de victimă. Credința devine pentru el universul în care își găsește liniștea, ce îl ajută să se îndepărteze de realitatea crudă.

Momentul în care îi cere socoteală lui Dragomir și îl întreabă de ce acesta nu și-a recunoscut fapta este și momentul în care călătoria lui Ion se sfârșește. Acesta înțelege că s-a sacrificat pentru fapta altuia și decide să-și ia viața.

Pentru mine, Ion dovedește curaj și putere de sacrificiu în raport cu Dragomir. Ion nu se sinucide pentru a-l pedepsi pe Dragomir, ci pentru a-și împlini menirea. Se sacrifică și este sacrificat pentru cei care nu au curajul să o facă.

(Alex Popa aka Ion)

Învățătorul Gheorghe este un personaj delicat, creionat de I.L. Caragiale cu multă sensibilitate: dascăl sensibil, introvertit, îndrăgostit de o femeie cu care nu va putea fi niciodată și pentru care suferă în taină, sperând totuși că viața o va aduce în brațele lui. Stările lăuntrice ale acestor personaje sunt cufundate într-un iad sufletesc și puse față în față cu propria conștiință. Dreptatea, moralitatea, dragostea, răzbunarea, ura, imoralitatea, compromisul devin furcile caudine prin care Gheorghe, precum fiecare personaj din „Năpasta”, trece. Caragiale ridică o problemă cu care se confruntă tot omul de când a apărut pe acest pământ - Dragostea! Ce se întâmplă când aceasta se poate transforma într-o patimă, într-o boală? Poate denatura mintea omului și întreaga sa existență?

Dragostea transformată în posesivitate întunecă mintea omului, se poate transforma din Rai în Iad, din Viață în Moarte. Oare ce ești în stare să faci pentru cel pe care îl iubești? Întrebarea Ancăi pentru Gheorghe este ispititoare și emanată de un suflet rănit, otrăvit de ură și răzbunare, bolnav: „Oare ești tu în stare să faci orice pentru mine?”

Îndemnul Ancăi către Gheorghe să îl omoare pe Dragomir este începutul unui război interior din care Gheorghe iese învingător.

Deși acțiunile lui par a fi rezultatul slăbiciunilor, decizia finală de a rămâne cu o conștiință curată, împotriva dorințelor sale, este soluția salvatoare.

(Doru Bem aka Gheorghe)

Ce e de reținut?

Caragiale și-a luat toate personajele numai din viața reală, inspirându-se de la oamenii din jurul său – de aceea, caracterele construite sunt vii, universale, eterne și le putem identifica, la rândul nostru, printre oamenii cu care ne întâlnim.

A fost profund deranjat de defectele umane, motiv pentru care a ales râsul ca să le semnaleze și să le corecteze. Când întâlnim o situație comică în scrierile lui Caragiale, trebuie întotdeauna să ne întrebăm asupra cărui defect de comportament dorește să atragă atenția.

În comediile sale, a folosit toate tipurile de comic, exploatând situațiile, moravurile, limbajul, numele și caracterul pentru a da identitate personajelor.

În singura sa dramă, își încununează creația teatrală cu o analiză psihologică profundă a sufletului uman, punând sub semnul întrebării toate lucrurile de care am fost siguri până la momentul respectiv: justiția, religia, răzbunarea și suferința drept motivație pentru a atinge un obiectiv. A folosit numeroase mecanisme din teatrul modern, fiind cu un pas înaintea contemporanilor săi în ceea ce privește construcția dramaturgică.

DISCLAIMER

Aceste materiale nu își propun să înlocuiască informațiile predate elevilor de un profesor, ce sunt structurate în conformitate cu programa școlară, ci doar să ofere sprijin în înțelegerea și aprofundarea universului unui autor din perspectiva oamenilor de teatru.

AȘADAR, TEATRUL EXCELSIOR ÎNCURAJEAZĂ LECTURAREA ACESTOR BROȘURI DOAR ÎN COMPLEMENTARITATE CU MATERIALELE DE STUDIU ȘCOLARE.

SURSE IMAGINI

- *L'intérieur de chez Bruant: Le Mirliton*, Louis Anquetin, ulei pe pânză, 1886-1887, colecție privată;
- *Untitled (No. 11)*, Mark Rothko, ulei pe pânză, 1957, colecție privată;
- www.junimearomana.com;
- www.libersaspun.3netmedia.ro;
- www.caragiale.spooker.ro;
- www.istoriiregasite.files.wordpress.com;

Concept și realizare: Eliza NIRLU

Grafică: Radu STRÎMBEANU

@Teatrul EXCELSIOR București